

Poštenost in resnica

Silvo Šinkovec

Trstenjakovo trditev, da se Slovenci odlikujemo po poštenosti, zagovarja le še malokdo. Poštenosti ne cenimo več ali menimo, da trditev ni (več) resnična? Ali danes poudarjamo druge vrednote? Pred leti sem se udeležil odprtja nove šole. Zanimalo me je, kaj bo ravnateljica povedala ob tej priložnosti. Po čem naj bi bila šola prepoznavna? Prepričljivo je zatrdila, da bo njihova šola prepoznavna po uspešnosti. Ta beseda je med najpogostejšimi na predlogah govornikov. Radi bi bili uspešni. Visoko na lestvicah raznih vrednotenj. Uspešni in slavni. Privlačno za ušesa staršev in učencev. Je to zdrava ambicioznost ali nevrotična ihta?

Čas se spreminja. Vse pogosteje slišim besedo spoštovanje. In še: odgovornost. Pred petnajstimi leti je bila najbolj uporabljena beseda strpnost. Katere vrednote so zapisane v vzgojnih načrtih osnovnih šol? Mika me, da bi jih raziskal. Katere vrednote so učitelji, učenci in starši izbrali za najbolj pomembne? Ugibam, da bodo med izstopajočimi že omenjena strpnost in spoštovanje, potem pa znanje, dobra komunikacija in odgovornost. Ugibam. Kako visoko se bo uvrstila poštenost? Od deklariranih vrednot do življenja je dolga pot. Toda če človek nima cilja, ga nikoli ne more doseči; ne more se mu niti približati. Če pa ima cilj in vanj verjame, se mu bo gotovo vsaj približal, če ga že ne bo povsem dosegel.

Prve strani časopisov preplavljajo novice o nepoštenosti, nasilju in manipulacijah. Prečesali smo deželo in odkrivali nepoštenost. Pojavili so se zaslužki čez noč. Z nič dela. Le kako so taki zaslužki možni? Takšna je poslovna praksa, tako se pač dela. Bi sodelovali v taki igri? Mikavno je obogateti z nič dela. Res mikavno. Strast po imetju. Pravi mamon. Zasvojenost. In prišla je učna ura. Kakor so veliki zaslužki prišli, so tudi odšli. Čez noč. Veliko ljudi pa je izgubilo svoje zaslužene prihranke in delo. Nepoštenost je ustvarila množico osebnih tragedij. Vsako nepoštenje pljuske v življenje soseda in ga prizadene. Le vztrajno delo, veliko znanja, dobra organizacija, pošteno poslovanje in nekaj sreče je potrebno, da človek ustvari premoženje, ki se ga ne bo nikoli treba sramovati. Zamajala se je predstava, da se etika vzpostavlja kot seštevek etik posameznikov. Če vsak 'ravna v skladu s svojim egoističnim razlogom, je najbolj etično'. Nismo prišli do etične družbe, egoizem raste, družba razpada. Zavedamo se velike zmote. Družba je zašla v slepo ulico. Izgublja se na avtocesti individualnih pričakovanj, zahtev in neodgovornosti. Glasovi o potrebnosti etike postajajo vse močnejši.

Poslovne in strokovne etike, ki so svoj izraz iskale v etičnih kodeksih, so sramežljivo potihnile. Ni bilo nadaljevanja, ni se gojila zavest o etični poklicni praksi. Pričakovane 'etične skupnosti' strokovnjakov se niso rodile. Ne v zadostni meri. Etika je ostala prostočasni konjiček nekaterih zanesenjakov. Ni ostala del zavesti 'nacionalnega korpusa prebivalstva'. Obvezna za vse, del narodove kulture. Ne ubijaj, ne kradi, ne prešuštvuj, ne pričaj po krivem so dane resnice, temelj zdrave družbe. Razkritje skrivnostnih pravil življenja sega globoko v zgodovino. Pa so vedno znova utišane. Iščemo zavajajoče bližnjice do sreče. Ni napredka, če ni resnice, ni zdravih in zaupljivih odnosov, če ni poštenosti.

Posvet *Razvijanje etične kulture* (organizatorji Institut Franca Pedička, Inštitut Antona Trstenjaka, DKPS in revija Vzgoja) je prispevek k javni razpravi ob nastajajoči Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju. Izraz potrebe po pogovoru. V kontekstu negotovosti in etične praznine avtorji prispevkov pišejo o pomenu in potrebnosti etike v družbi. Apel je jasen: "Ni dovolj skrbeti za znanje in pridobivanje kompetenc. Potrebno je, da si slovenska šola ponovno postavi za cilj vzgojiti poštenega človeka." Vsak šolski predmet naj vzgaja za poštenost, spoštovanje in resnicoljubnost. Še slišimo odmev iz šolskih klopi: "Naj skače, vse potare, da le ne laže ciciban!"?